СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 203. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 1. вересня 1926. VOL. XXXIV. No. 203. Jersey City, N. J., Wednesday, September 1. 1926. THREE CENTS

КУЛИДЖ ЗАЯВЛЯЄТЬСЯ ЗА ТИМ, ЩОБ ЕВРОПА ПЛАТИЛА

ПОЛ СМИТС, Н. Й., 30. серпня. — Президентови Кулиджови переслали з Вашинґтону виїмки з стейтменту Бекера, бувшого секретаря війни з часів Вілсонівської адміністрації, який домагається взаїмного уневажнення всіх воєнних довгів. Президент не виявив в тій справі отверто своєї думки, але поінформовані з його окруження подають, що він є противний тій пропозиції, а сам виступ Бекера вважає нефортунним. Він тільки додасть охоти европейським державам до дальших торгів. Кулидж вже нераз говорив про справу довгів в конґресі і на инших місцях і всегда заявлявся за тим, що Европа має платити. Ця думка є висловом конґресу і цілого американського народа.

Такі думки висказав тепер фінансовий експерт конґресу конґресмен Оґден Л. Миллс, який прибув відвідати президента.

В Вашинґтоні стейтмент Бекера викликав велике здивовання, бо Бекер виступив в той спосіб і проти своєї власної адміністрації, коли він був секретарем війни. Вілзон міг тоді підчас версальського договору поставити квестію уневажнення довгів і тоді була би рація це зробити, бо через те голос Америки був би набрав більшої ваги і Америка могла була своїм впливом перевести більш справедливий світовий мир. Але Вілсон був противний уневажненню довгів. Заявляючися тепер за уневажненнєм довгів, виступає тим самим Бекер проти Вилсона.

ПОХОВАЛИ ВАЛЕНТІНА.

НЮ ЙОРК, 30. серпня. — Жалібна Служба Божа, яку в останнє відправлено при домовині Валентіна, стягнула величезні маси народа, подібно як в день його смерти. 250 полісменів держало порядок. В самій церкві було всего кількасот людей. Головно артисти і репортери. Співали оперові співаки з опери САН КАРЛЬО. На похороні були всі найвизначнійші фільмові артисти. Був Фербенк з Мері Пикфорд, обі сестри Толмедж і другі. Поля Неґрі була вся в жалобі, дуже плакала, а раз зімліла. Коло неї стояла перша жінка Валентіна, яка рівнож весь час плакала, подібно як і всі артисти.

МЕКСИКАНСЬКИЙ УРЯД ПРОТЕСТУЄ.

МЕКСИКО, 30. серпня. — Мексиканські часописи подають, що мексиканський амбасадор в Вашинґтоні Теллез дістав інструкції внести до уряду протест з приводу того, що деякі американські часописи зневажають президента Каєса, виписуючи за него несотворені річи з його приватного життя, кидаючи в той спосіб на него неґідні калюмнії. Мексиканський уряд пригадує заразом, що в своїм часі звернувся був американський уряд до Мексика в подібній справі, коли за часів Вилсона в деяких мексиканських театрах робили собі деякі актори жарт з його особи.

ПОГАНА ГОСПОДАРКА В КОПАЛЬНЯХ ВУГЛЯ НА ФИЛІПІНАХ.

НА КОРАБЛИ МІНДОРО, 30. серпня. — Кармі Томсон оглянув в Малянґас копальні вугля, які стоять під зарядом американського правительства. Будучи знатоком в тих справах, оглянув він докладно всю роботу під землею і заявив, що господарка, на яку уряд видає стільки гроша і яка не оплачується, ведена неекономічно і нефахово. Однокий вихід з того віддати всі багаті з природи копальні в руки приватних умілих підприємців.

ФИЛІПІНЦІ ДОМАГАЮТЬСЯ НЕЗАВИСИМОСТИ.

МАНІЛЯ, 30. серпня. — Конґрес ухвалив закон, яким заряджується на Филіпінах плєбісцит в справі незалежности Филіпін. Закон перейшов мимо вета з боку ґувернора ґенерала Вуда. Тепер цей закон буде предложений до апробати президентом Кулиджови. Поінформовані подають, що през. Кулидж задержиться з децизією аж до приїзду Кармі Томсона та твердять, що та децизія буде згідна з поступованнєм ґовернора Вуда.

КРІШНАМУРТІ ВИСІДАЄ В ШИКАҐО СЕРЕД ГІР КВІТІВ.

ШИКАҐО, 28. серпня. — Молодого індійського „Мессія" Джідду Крішнамурті привитали в Шикаґо так урочисто як нікого досі. Зробили йому величаву демонстрацію та обсипали горою гарних квітів.

ЕДЕРЛЕ ЗАХОРУВАЛА.

НЮ ЙОРК, 29. серпня. — Мисс Едерле зі зворушення, бенкетів і втоми мусить класться до ліжка, бо таке приписали її доктори. Богато других міст, між иншими і Бостон запрошують її до себе в гості. Та вона тепер найбільше занята тим, як то буде виглядати її змагання з Миссис Ґорзон, яка саме тепер переплила рівнож канал.

РУЗВЕЛТ ПРОТИ МІЖНАРОДНОГО СУДУ.

ФОРТ ВЕЙН, ІНД., 28. серпня. — В виголошеній тут промові полковник Теодор Рузвелт назвав Міжнародний Суд креатурою Ліґи та радив його уникати як і Ліґи та йти за волею американського народа, який ще тому 6 літ кинув 7,000.000 голосів проти Ліґи.

СОВІТИ ДІСТАЮТЬ РЕШТКИ ЦІННОЇ КОЛЕКЦІЇ.

НЮ ЙОРК, 29. серпня. Чарл Рехт, що веде аґенти совітського уряду одержав образи по славним малярі Івані Леонідовичу Калмикові, який помер в Каліфорнії в 1925 р. Калмиков був славним надворним царським малярем. За часів революції покинув Росію і блукав по світі. Коллекцію своїх образів мав з собою і призначив їх для російських музеїв, куди мали їх вивезти 10 літ по його смерти і по упадку большевиків. Перед смертю змінив він одначе свій тестамент і заявив, що совітський уряд робить добре. Тому годиться, щоби його образи йому віддати. Совіти погодилися з родиною Калмикова і частину образів віддали для її ужитку, а решту ючу часть одержав тепер Рехт. Вони віддадуть до совітів. Ті образи, які в посіданню совітів мають бути найдорозші.

ВАРШАВСЬКИЙ ДОСТОЙНИК НА КОРОВІ.

Не вперше подають часописи сензаційні просто історії про людець, які добилися в Польщі посад, не маючи для цього найменших кваліфікацій. Каварняні музиканти поробились комісарями поліції, економи начальниками міністерських департаментів, аптикарі міністрами і т. д.

Останніми днями появилася в польських таки часописах цікава історія начальника президіяльного виділу в мін. внутр. справ Забєжовского. Той добродій, без найменших кваліфікацій на так високого урядовця, прославився, як піячина і картяр останнього сорта. Найцікавіщою є історія, що приключилася йому підчас рільничої виставки в Ошміяні. Його ексцеленція впилася там до безтями й в такому стані всадили його компаніони на корову, встромивши йому в одну руку засвічену нафтову лямпу, а в другу пляшку з горівкою і так вели по парку на велику радість збіговища. Гарні достойники!

ВСЕ ЩЕ БОЯТЬСЯ.

Німецька армія, хоч як чисельно зредукована, все ще не подобається Раді Амбасадорів, а головно Франції. Цими днями одержав німецький уряд знову ноту від Ради Амбасадорів, в якій поставлено домагання обмеження німецьких зоружень та відкликання з польської границі небезпечних для Польщі виділів т. зв. „Ґренцшупу". Як видно, страх має великі очі.

РОБІТНИЦТВО ОРГАНІЗУЄТЬСЯ ДО ПОВАЛЕННЯ БОЛЬШЕВИЗМУ.

В Омську відбувся суд над членами місцевої робітничої організації, яка кликала робітництво до загального страйку та до повалення большевицької влади. Двох робітників — Пригожіна і Злобіна засуджено на смерть, а 16 на тюрму, після якої будуть на все життя заслані на Сибір.

ЧУДАСІЯ.

Читаємо в польській пресі такий комунікат: „Сенат варшавського університету рішив в наслідок важкої господарської ситуації університету і важкої до передбачення долі цієї найвищої школи, стримати на рік 1926/7 вписи до неї. Праця цього заведення припинена. Нема грошей на лябораторійні роботи. Електрівня стримала доступ електричної течії до варшавської політехніки, тому, що не одержала довгу за електрику 59.000 зол." Додайте до цього ще пояснення, що університетські такси та іспити є нині в польських університетах такі високі, що студії стануть майже люксусом і що доляр паде, бо фінансова ситуація в Польщі буцім-то поправляються.

ВОЛОДАРІ НИНІШНЬОЇ ДОБИ.

Відомі американські герої фільми Даґляс Фербенкс і його жінка Мері Пікфорд вибралися з царства фільмових фабрик Голівуд (Каліфорнія) до Стовпців (Радянська Росія), де мають підписати з радянським урядом довголітню умову на збут своїх фільм. Ідуть вони спеціяльними сальоновими поїздами, експресами; подорож з Парижа до Москви коштуватиме їх 1500 дол. Американські артисти цікаві також повнайомитися з радянським фільмовим мистецтвом. З Москви вернуться до Праги, з Карльсбаду до Ню Йорку, а звідти поїдуть в подорож до Японії та Китаю. І як не заздрити фільмовим артистам?

СВЯТІ І БОРОДА.

Канцлер англійської дієцезії Честер видав цікавий протест проти церковних малярів: він не погоджується з тим, щоби святі на іконах та вітражах були завсіди з бородою, бо... „джентелмен є завсіди оголений". Цей достойник, великий прихильник англійської моди, критикує навіть усю церковну традицію, що годиться на святих з бородами. Артистам-малярам не подобалась така критика їх мистецтва і вони зібрали збори, на яких без трудностів вказали пальцем на тисячелітні ікони, на яких більшість святих — сам Христос і Бог Отець — завсіди змальовані, з бородою. Бо не всі, що голяться, є джентельменами, а святі не потребують компліменту „джентельменства".

ВИБУХ ПОРОХІВНІ НАСЛІДКОМ УДАРУ ГРОМУ.

Наслідком удару грому наступив вибух в магазині амуніції в Лакоден-Маре в Анґлії. Зпоміж 80-ти жовнірів, що находилися тоді в магазині, бракує 60. 30 домів цілком знищених.

ГОЛОДІВКА.

Політичні вязні, які сидять у луцькій тюрмі, розпочали 4. серпня голодівку. Вони вже півтора року сидять у слідчій вязниці, не одержавши до цієї пори акту обвинувачення. Голодує 50 політичних вязнів.

ОРИҐІНАЛЬНА ЦЕРКВА.

В Лондоні відчинили нову дивну святиню. Має вона півколисте, блакитне склепіння, засіяне зірками. Довкола ґалерії з прапорами безліч европейських народів і Японії. На середині амфітеатру темно блакитний килим. Над ним чотирокутний мраморний вівтар: „Вівтар ідеалу", так написано. Є це нова церква — „Етична". Її вірні звеличують ідеал людяности і постаті тих, що йому служили: від Будди, Сократа, Христа аж до Шелі, Емерзона, Вітмана і далі... На вітражі, в єдиному вікні, образ святої Жанни д'Арк і її звеличнення, півсвятих А. Франса і Б. Шова (варто би почути злобну увагу таких двох іроністів, що не сподівались попасти в святі!). Ті, що сюди приходять, співають натхнені гимни з найкращих поезій Шелі, Скінберна або Вітмана. Між статуями Христа та Будди гарна дубова шафа з творами, з яких співають ці нові псальми. Христос є тут символом найвищої людяности, Будда — ідеалом удосконалення. У малих нішах золочені урни з попелом з померлих останків помершних членів товариства. Віру та мету такої нової організації зясувати дуже важко, або й дуже легко. Нпр. коли хто вірить, що фунт стерлінґів більше варта, як захід сонця, той не є людиною. „Нашим завданням — кажуть організатори цієї святині — є розбуджувати почуття добра, правди та краси". Важке завдання в нинішні часи!

З ТАБОРУ В ЙОЗЕФОВІ.

Йозефів, 16. липня, 1926.

Дня 11. липня 1926 р. відвідав місто Йозефів президент Чеськословацької Республики д-р Т. Г. Масарик. Разом із місцевим громадянством, яке зі щирим захватом витало свойого освободителя і першого президента, поздоровили його також українські скитальці, інтерновані в йозефівському таборі. На шляху біля табору, куди поїздив президент, п… строєно витальні ворота з українським і чеським написом, прикрашені тризубами та українськими й чеськословацькими прапорами. Перед витальними воротами уставилися мешканці табору в шпалір, а таборові діти з блакитно-жовтими прапорцями в руках заняли під проводом свойого вчителя п. Івана Лисого місце поруч чеської дітвори на міському майдані. Разом з заступниками місцевих урядових і громадських установ представлено президентові останнього команданта останків У. Г. А. в Ч. С. Р. сотника д-ра Івана Козака.

Дня 16. липня ц. р. відїхав з Йозефова транспорт стрільців і старшин на Радянську Україну, обіймаючий 113 скитальців із Східної Галичини. По словам радника представництва С. Р. С. Р. в Празі п. Калюжного більше транспортів на Радянську Україну не буде, так, що цей транспорт треба вважати останнім.

ІТАЛІЙСЬКИЙ ДИКТАТОР КАСУЄ ВСІ ВИБОРНІ МІСЬКІ УРЯДИ

РИМ, 30. серпня. — Фашистський уряд зніс нині вибір міських урядів народним голосованнєм, який істнував в Італії ще від 1870. року.

На місце виборчих урядників містами і селами будуть правити встановлені центральним урядом чиновники.

Новий урядовий розпорядок є продовженнєм подібного зарядження фашистського уряду з послідного лютого, яке відносилося до більших міст Італії.

ЦЕРКОВНИЙ КОНҐРЕС У ПОЛЬЩІ ЗВЕРАЄТЬСЯ ПРОТИ УРЯДУ.

ВАРШАВА, 30. серпня. — Польський католицький конґрес, який відбувається тут уже від трох днів з приводу спровадження з Риму мощів св. Станіслава Костки, перейшов на політичну демонстрацію проти польського уряду.

На конґресі виступила ґрупа священиків з домаганнєм ревізії подружого закона та допущення розводу. Всім делеґатам було відомо, що за сею пропозицією стоїть польський уряд. Проти пропозиції піднялася страшна буря й її відкинено подавляючою більшостю голосів. Підчас дебати приходило до острих виступів проти уряду; бесідники вказували на занепад родинного життя в Польщі та приписували його деморалізації, яка панує в польській політиці.

Велика процесія вулицями міста, яка відбулася другого дня конґресу, мала явно на меті запротестувати проти майової революції Пілсудського. У поході взяло участь до 20,000 учасників зі священиками і церковними достойниками.

ПІЛСУДСЬКИЙ А КОРФАНТИ.

Рівночасно на Шлеську відбулася конференція політиків правих партій, на якій виступав Вітос, бувший премієр, і яка ухвалила осуд для майової революції.

Пілсудський сейчас відплатився правим партіям за сей напад у сей спосіб, що спеціяльна урядова комісія міністерства фінансів, яка розслідковувала урядовання ґенерала Корфантого, зажадала від нього резиґнації з президентури дирекції Ґорішно-Шлеського Банку, бо Корфанти безправно видав зарядження на виданнє нових банкнотів на 2 міліони злотих. Корфантому закидають теж, що він назбирав великий маєток підчас свого урядовання.

Тепер усі сподіються удару зі сторони Корфантого.

ЖІНКИ МАЮТЬ БУТИ ЗДОРОВШІ ВІД МУЩИН.

ЛОНДОН, 20. серпня. — Ґербет Баркер, один з найбільших лікарів Анґлії, пише з приводу переплиття Анґлійського каналу двома жінками, що жінки краще як мущини опираються всяким катарам і простудам і з тої причини їх треба вважати за здоровший пол.

ЗАПОВІДАЮТЬ ПОЛЬСЬКО-МОСКОВСЬКЕ ПОРОЗУМІННЯ.

ВАРШАВА, 30. серпня. — Польське міністерство заграничних справ потвердило депеші з Москви, після котрих в найблизчій уже будучности має прийти до якогось порозуміння межи Москвою а Варшавою.

Московський представник у Варшаві має незадовго предложити польському урядови проєкт договору, яким Польща й Росія зогудиться не зачіпати одна другу.

Залеські, польський міністер заграничних справ, постановив відвідати Москву. Сей факт уважають потвердженнєм чуток, у які не дуже то до сього часу вірили.

ЧУТКИ ПРО ЗАВОРУШЕННЯ В ЕСПАНІЇ.

ПАРИЖ, 30. серпня. — Невдоволення серед еспанських офіцірів з приводу урядового зарядження про виборність офіцирства зростає далі. До Франції вже навіть перекралися чутки про оружні виступи проти уряду, але премієр Рівера заперечує сі чутки.

НОВИЙ ГРЕЦЬКИЙ ДИКТАТОР ОБІЦЮЄ СОЦІЯЛІСТИЧНІ РЕФОРМИ.

АТЕНИ, 30. серпня. — Велике здивовання в дипльоматичних кругах викликала заява ґенерала Конділіса, нового грецького диктатора, в розмові з большевицьким представником. Диктатор мав обіцяти переведення далекойдучих політичних, суспільних і економічних реформ на поправу долі незаможних. Він заперечив, немов би він хотів опиратися на силу армії, а заявив, що він хоче правити звичайним демократичним способом, при помочи правильних виборів.

НІМЕЦЬ ПЕРЕПЛИВ КАНАЛ.

ЛОНДОН, 30. серпня. — Ернст Фіркетер, широко звісний німецький пливак, переплив через Анґлійський Канал з Кейп Ґріс-Нез на французькім боці до міста Довера на анґлійськім березі. Сей простір переплив він за 12 годин 43 минути, або майже дві годині скорше, як переплила Ґертруда Едерле, котра під тим зглядом поставила рекорд.

По прибуттю своїм до Лондону, пливак дістав тисячі привітних телеґрам, межи ними була ґратуляція п-ни Едерле та пані Корсон, які лиш недавно переплили канал.

Фіркетер збирається плисти на другий рік через канал в оба боки.

Пливак мав тяжку боротьбу з филями аж тоді, як зближався до міста Доверу. Тоді филі повернулися проти нього, і він добився до берега виселений до краю. Фінансову поміч для нього дав син бувшого німецького цісаря.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧЕХОСЛОВАЦЬКІ ОКУПАНТИ

I.

Чехословацьку державу створили чеські леґіони. Це ще не значить, що та держава є виключною заслугою леґіонів. Те тільки треба розуміти так, як це заявив президент Чехословаччини Масарик, що не бувши леґіонам, не було би визнання самостійної чехословацької держави з боку аліянтів. Бо на ділі чехословацьку державну незалежність приготовлювали цілі покоління, на ню зложилася праця мілionів, які стояли під проводом богатьох духових батьків чеського національного відродження, яких Чехам ніколи не бракувало на протязі цілого останнього століття. Самож таки повстанне самостійної чехословацької держави треба завдячувати головно тому щастю, що аліянти побідили, та що головні провідники чеського народу враз з леґіонами стояли як не чинно то хоч духом по стороні аліянтів. Заважили одначе головно леґіони. Завдяки їм визнано чехословацьку державу вже тоді, коли на тих землях була ще австрійська влада, коли точилася на всіх фронтах завзята боротьба центральних держав з аліянтами.

Між тими то знова леґіонами заважили ті, що сформувалися над Дніпром, на українській землі, які дістали притулок і поміч з боку Центральної Ради, з боку молодого уряду щойно відродившоїся української держави. На українській землі сформувалися ті леґіони, тут набрали вони сили, тут перевели вони ту орґанізацію, завдяки якій могли потім перейти Росію і Сибір і дістатися на рідну чеську землю та перевезти до дому кольосальні маєтки, яких вартість сягає соток мілiонів золотих рублів. Значить, на українській землі повстав в рішаючій для чеського народу хвилі зародок властивої чеської держави. Таке виходить навіть зі споминів самого чехословацького президента Масарика, який був в тім часі на Україні, формував леґіони і знає добре, скільки треба завдячувати в тім ділі українському народови.

Якжеж тепер відвдячуються нам Чехи за оте добродійство? Якжеж відвдячуються далі за те, що американські Підкарпатські Українці згодилися прилучити Підкарпатську Русь до Чехословаччини, яку побільшили через те о велику територію, богату в ліси, сіль, виноград і т. д.? Гірку, дуже то гірку заплату дістає український нарід з боку Чехів, які показують себе не то „славянськими жидами", але ще гіршими від жидів.

Підкарпатська Русь мала дістати автономію. Вона мала бути тереном, який тимчасово опинився як депозит в руках Чехів, а який має злучитися з українським пнем як тільки прийде нагода. Так заявляли самі Чехи. Їм тільки потрібна була Підкарпатська Русь на те, щоби мати безпосереднє получення зі сходом. Але як Рада Амбасадорів рішенням з 14. марта 1923 р. прилучила Галичину до Польщі, змінилася зараз і політика Чехів супроти Підкарпатської Руси. Вже й передше не допускали вони наших людей до урядів, а тих, що були, усували, особливо, коли урядовцями були галицькі Українці. Вже й передше весь адміністраційний і поліційний апарат був в руках чеських. А урядовці їх були то люде без всяких кваліфікацій. Вистарчало бути леґіонером, щоби мати кваліфікацію на добру посаду на Підкарпатській Руси. По 1923 році відносини змінилися на гірше, а тепер дійшло до того, що Чехи свідомо і без обиняків провадять на Підкарпатській Руси таку саму екстермінаційну політику, як її ведуть Поляки на західно-українських землях. Навіть переводять таку саму кольонізацію, а місце Мазурів заступають тут Чехи. Про автономію і слуху не чути. Цілий край перемінили адміністраційно в одну ужгородську жупу і рядять нею по централістичній системі, по указу з Праги. Замикають навіть з трудом поставлені українські народні та середні школи, а торують дорогу чеським. Переходять чехізацію в країні, в якій до війни не було ні одного Чеха.

Нашої молоді, яка покінчила школи в Празі, не допускають на Чехословаччині до ніякої урядової служби. Наші стрілецькі табори розвязали, а незабаром та сама судьба стріне український університет і другі школи. Не мине богато часу, а Чехи будуть для нас тим самим ворогом, яким є Московщина, Польща та Румунія. Вони вже властиво ними є сегодня.

Ми вдячні Чехам за той притулок, який дістала у них частина нашої еміґрації, але зазначуємо, що той притулок найбільш гіркий і пониЖаючий з усіх тих захистів, які знайшли в Чехословаччині другі народи бувшої Росії. Зазначуємо далі, що всі ті допомоги, які видає Чехословаччина, йдуть на рахунок того, що вона загарбала і перевезла при допомозі своїх леґіонів з території бувшої Росії. А частини галицької армії, що перейшли на чехословацьку територію, перевезли зі собою рівнож богато всякого военного добра, яке забрала чехословацька держава. Значить, матеріяльно Чехословаччина нічого не докладає, коли ходить о нас, Українців. Жебраним хлібом ми там не жиємо, бо ми попри те все кормили рівнож чеських леґіонів на своїй землі. А кромі цего в склад чехословацької держави входить українська земля, на якій живуть наші браття. А на своїй землі чейже належиться нам притулок.

Та тепер притулку нема не тільки для нас, але й для тих, яких прадіди сотками літ жили на своїй землі, бо ото в послідних часах виїхало з Мукачева на Чехословаччині 600 людей на радянську Україну шукати хліба. Автохтони ідуть в світ, а зайди Чехи не тільки, що розсідаються по урядах, але виганяють вже нашого брата з рідної землі. Так далі бути не може. Ми мусимо з Америки забрати голос в тій справі.

ОСНОВИ СУСПІЛЬНОСТИ

Під таким заголовком написав Іван Франко прекрасну свою повість, присвячену життю галицької суспільности.

Ще глибока темрява обгортала в ті часи суспільне життя, коли Франко писав цю повість, щоби представити ті ненормальні умови суспільного життя,що стримували культурний, національний і духовий розвиток галицького працюючого люду. Основи тодішнього суспільного життя в Галичині були надзвичайно тяжкі. В наслідок політичного, національного й культурного гнету на протязі багатьох соток літ галицьке суспільство опинилося в темряві рутенщини.

Там панувало веселе й безжурне життя польської шляхти, або споляченої української, а також тих, що підшивалися під ту шляхту; а з другого боку животів безправний галицький „хлоп". Горішні верстви намагалися жити як найбільш роскішно і блискучо. Людина з тої верстви виявляла на зовні благородність, ніби то сердешність, ангельску доброту й улесливість, а на ділі була грубим еґоїстом, брутальним, циничним і гулякою. Зате верства широких народніх мас провадила все своє життя в тяжкій праці, ледве животіючи з дня на день.

Всі ті прислугачі, які живилися тими кришками, що падали зі стола богатої шляхти, повинні були доказувати свому народови, що він повинен „уважати шляхту за свого опікуна, добродія, за одиноко політично зрілий і сильний елемент, за одиноку силу, котра спосібна до дійсної політичної позитивної роботи". Так ото характеризує ті обставини Франко. Ті підпанки вбивали всякий прояв активности у свого народа, вбивали всяку ініціятиву й ознаки його власного думання на політично-суспільні теми. Цього народу не потрібно зовсім, так говорили ті панські прислужники та посіпаки, а від них аж роілася галицька земля. На що, мовляв, турбуватися простим людям, коли за них подбають инші. А дбали вони так, що сотки років нарід бродив в темряві та жив у страшних злиднях. Виховували вони галицький нарід в тій вірі, що у пануючої верстви своя власна теорія, ніким не збита, ніким не захитана: все через них, все через шляхту й тільки „з рук шляхти мусять усі приймати добрі встанови, всякі пільги, всякі користи" і т. д.

Панство й ріжні підпанки дружніми голосами співали, що селянин, хоч і визволений з панщини, всеж повинен надалі лишатися рабом, але в иншій формі. Селянина допускати до самостійного життя, або навіть до самостійного думання не можна, бо він „гній добрий на те тільки, щоб його соками кормилися, на його плечах виростали пишними квітками репрезентанти нації". Селяне не можуть і думати про те, щоби стати рівнож квітками, бо „тоді не тільки для нас (шляхетства) не стане ґрунту, але ввесь край стане пустинею". — Такі теорії проповідували тоді ріжні гасителі народного духа.

В таких то тяжких умовах доводилося тоді жити галицькому селянинові. Цілком природним його дорадником й оборонцем повинен був стати місцевий парох. Але ні о. Нестор, якого малює у своїй повісти Франко, зі своєю жадобою накопичування багацтва, ні його попередник зі своєю великою родиною, на задоволення потреб якої він напружує усі свої зусилля, не мають тої любови до своєї пастви, „без якої ніяка робота, ніяка жертва нічого не варті". Вони пильно сповняють свої церковні обовязки, читають пильно всі Служби Божі, не пропускаючи в них жадної літери, „говорять проповіди, держать катехизації" то що, але не роблять роботи живої, творчої серед своєї пастви. Вони зовсім не цікавляться суспільним й економічним життям своєї пастви. Вони стають немов би то вище свого народа, як якісь то Божі вибранці, які прийшли благовістити народови лише караючу й повеліваючу волю Божу. Вони творять із себе касту, яка недопускає над собою жадної критики. А коли найдеться яка свідоміща одиниця з народу й бачить їх хиби та в добрій волі і в добрих намірах вказує на ті хиби та домагається сповнення не тільки релігійних, але й громадянських обовязків, обовязків національних від духовництва, то того негайно проголошується безбожником, еретиком.

Але народний орґанізм живе. І як кожне живе єство, має вроджену здібність самоохорони, саморятування. Тому він, час до часу, й виділяє з свого власного орґанізму ті чинники, що його ратують від загибелі та ведуть до поступу, до нового життя. Таким самородком із народа малює Франко коваля Гердера. Завдяки таким одиницям село відроджується, розвивається, пнеться до світла, щоби просвітившись стати природною всіми признаною основою суспільности. Отже в протилежність установленому поглядови, що основою суспільности є верхні шари, шляхта, та почасти їх підпанки, Франко каже, що нарід (село) мусить бути основою суспільности, коли розвинеться духово і просвітиться.

Цілком зрозуміло, що накинулися за ту науку на Франка всі ті, що вважали себе одинокими носіями основ суспільности. Виставили вони свої хижацькі зуби, пронюхавши, що його праця, його боротьба за народ свій, пригноблений, покривджений і окрадений на своїй землі, веде той нарід до визволення, а пануючих до упадку.

Себе Франко малює тим ковалем Гердером, до якого день-у-день сходилась громада селян, аби послухати, як він чудесно, живою народньою мовою оповідав про всі кривди, що творять бідному народови ті вищі верстви суспільноства, які він називав „дармоїдами". Нарід линув до його кузні, „щоб відітхнути якоюсь свіжою, духовою атмосферою, покріпитись, розвеселити душу. Найлюбійшим полем міркувань та мрій коваля Гердера, на котрім з усією силою проявилася його воєвнича натура, було поле релігії, церковщини, відносини попівства до народа".

Тому то й попівство, разом з пануючою верствою ставилося до того коваля вороже. Але він мав такий сильний голос, що вереск і проклони тих, проти кого він виступав, не могли заглушити його голосу. Коли в кузні, „гримаючи могучим голосом о роспалене залізо, подразнений оповіданнями людей про ріжнородні кривди та утиски, коваль Гердер почне було зразу злегка, лагідно, навіть іронічно, а де далі зі що-раз більшим жаром та запалом перебирати ріжні болячки мужицького життя, ріжні недомагання мужицької думки, то голос його ставав при тім міцний та дзвінкий як нагострена сталь, роздавався чутко серед стуку молотів, стогнання міха, прискання іскор і скрипу пильників, і такими-ж яркими прискаючими іскрами западав у людські душі".

Таким був голос Великого Коваля нового життя народніх мас Галицької України. І чим дальше тим сильнійше чується глибока правда в словах того Коваля. Чим дальше тим сильнійше лунає його голос понад всіма скрипучими, образливими і відливними голосами ворогів народа.

Але їм праці того Великого Коваля не знищити, бо „з Гердерової кузні йшли такі плуги, клалися такі скиби не тільки по отсих справжніх непереглядних чорноземних полях довкола, але також по запущеній, занедбаній цілині народньої думки, народнього духа", що рівних їм не знайдеш.

Посіяне зерно тим Ковалем уже дало свої буйні плоди й українське життя розвивається на тих нових основах суспільности, які проповідував Іван Франко.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ПРОТЕСТ ТИХ, ЩО НАСТАВЛЯЛИ СВОЮ ГРУДЬ В ОБОРОНІ РІДНОЇ ЗЕМЛІ.

Дня 19. серпня відбулися збори Січей: ім. Богдана Хмельницького, Чорноморської Січи і Жіночої ім. Ольги Бесарабової.

По обговоренню орґанізаційних справ, поставили зібрані на порядок нарад справу нападів др. Назарука в „Америці" на редакторів „Свободи" та його зневагу памяти Івана Франка і всього, що українському чувству найорозше.

З рамени тих Січовиків, а є їх велика скількість, що брали активну участь в українській визвольній боротьбі, піднесено резолюцію з протестом проти руїнницької роботи д-ра Назарука.

„Ми не можемо надіятися вже нічого путнього від людини, яка оплюгавила стільки наших визначних народніх діячів, а тепер оплюгавлює навіть Франка.

„Ми, бувші жовніри Української Галицкої Армії, які боролися за вільну і незалежну українську республику, яку др. Назарук вважає „видумкою темних мас", не можемо стерпіти цего, щоби з одного боку др. Назарук поширював культ гетьманської нагайки Скоропадського, а з другого нищив культ національного ґенія Франка.

„З такою роботою ми будемо боротися до її цілковитого знищення так, як ми боролися з нашими національними ворогами".

Щоби дати тій киринній роботі належну публичну відправу, Чорноморська Січ, Січ ім. Б. Хмельницького і Січ ім. О. Бесарабової уряджує протестаційне віче, яке відбудеться в галі Народного Дому, дня 26. вересня.

В той день відбудеться з ініціятиви Січей панахида за душу Івана Франка і величавий Концерт. В тій народній маніфестації возьмуть участь всі нюйорські орґанізації зі своїми прапорами, щоби в той спосіб гідно віддати честь нашому Великому Учителеви, Пророкови і Каменяреви.

За Січ ім. Б. Хмельницького:
М. Воробець, М. Близнак.

За Січ Чорноморську:
І. Гриник, В. Ґельнер.

За Січ ім. О. Бесарабової:
М. Возняк.
Всі в Ню Йорку, Н. Й.

ЩО ДУМАЮТЬ І ЯК ВІДЧУВАЮТЬ СОЮЗОВЦІ.

Українське Тов. Січ, від. 282. У. Н. Союза в Сиракюз, Н. Й., на своїм місячнім мітінгу дня 22. серпня 1926 р. постановило подати до оголошення в „Свободі" слідуючі резолюції:

1) У. Н. Союзови, особливо редакторам, що піднесли „Свободу" на небувалу доси висоту смілої і рішучої борби з правими і лівими ворогами нашого народа, виражаємо наше признання і запевнення, що всі як один постоїмо за ту правду, яку вони голосять.

2) Не зриваючи звязи з нашою католицькою церквою, протестуємо проти цего, щоби з рамени епископа Богачевського були ведені такі напади, які ображують наші національні почування. Особливо вражає нас його вороже становище до особи нашого великого поета і провідника Івана Франка, якого так дуже плямить „Америка".

3) Виражаємо признання тим священикам, що стали в обороні правди і йдуть з народом.

4) Осуджуємо тих священиків, що забули свою висшу задачу служення Богу і народови і з підхлібства чи рабства стали проти народа.

5) Осуджуємо політику д-ра Назарука як шкідливу для народа і церкви. Прилучуємося до того острого осудження, яке стрінуло др. Назарука і епископа Богачевського в старокраєвій пресі.

6) Виразно підчеркуємо, що йдучи проти бажань епископа Богачевського і д-ра Назарука, доручуємо урядови нашого відділу розробити проект негайного і достойного вшанування десятиліття смерти Івана Франка, як українського поета недолі і сліз, що своєю безкористною працею і тяжким життям показав достойний примір любви ближнього. В звязку з тим доручуємо нашому урядови набути образ Івана Франка і умістити його в домі Товариства.

7) Клонимо голову перед тими неустрашимими героями нашої Батьківщини, що в обличчу жорстокого ворожого правосуддя готові йти далі на смерть за право народа і постановляємо поспішити їм з матеріяльною помочю.

Слідує печать і підписи:

Михайло Малімон, предс.;
Маріян Дембіцький, кас.;
Іван Лесюк, секр.

ЯК ДР. НАЗАРУК РЕДАҐУЄ ҐАЗЕТУ.

Не знайдете від місяців одного числа „Америки", щоби в ній не висміяно чільних наших людей, або не „прічіплено латки" Франкови. В кождім числі хвалиться редактор своєю мудрістю та наказує читачам, щоби ту мудру ґазету переховували для других поколінь та щоби купували її і висилали як цінний презент до рідного краю.

Є отже один мудрий чоловік між нами, а є ним др. Назарук. Ще, що правда, троха мудрости признає він о. Курилді і о. Кутському, а про епископа не згадуємо, бо др. Назарук і епископ це тепер так як би одна особа. Поза ними істнує тільки світ хаотиків і дураків.. Нема у нас ніякої другої розумної української ґазети ні ніякого другого редактора, а є тільки одна побожна „Америка" і один побожний і розумний редактор др. Назарук.

Щоби одначе пізнали „Америку" і ті, що її не мали щастя читати та щоби переконатися, як на ділі та побожна і „поважна" ґазета виглядає, подаю до ширшого відома ось такі дві квітки:

В ч. 91 „Америки" з дня 12. серпня читаємо на другій стороні ось яку повчаючу історію:

„**Достиженія" комісаріята.** Орґан „Красная Татарія" доносить, що на Дальнім Устю будуть „оборудовані" — два публичні виходки (туалети)".

А що др. Назарук звик давати свої „поученія" до всіх квестій, то не здержав себе, щоби не висказати свою власну опінію і про виходки. Тому додає таке:

„**Примітка:** Видно, що тяжко тепер будувати в большевії, коли навіть про збудованне виходків трублять на весь світ, як не знати про яке діло".

Шановні Читачі дарують мені за ту писанину, але вона йде не на кошт мій ні на кошт „Свободи", але на кошт побожної „Америки" а згл. її редактора. Тому прийміть ще одну перлину з редакторських здібностий д-ра Назарука, любимця і правої руки епископа Богачевського.

В 96 числі „Америки" з дня 24 серпня знаходимо знова на другій стороні оттаку повчаючу перлину:

„**Пояс вірности.** Пояси вірности або невинности, котрі накладано жінкам па випадок довгої неприсутности мужів, відомі від кінця 14 століття. Та якеж здивованне викликає вістка, котру тепер приносить преса, а саме, що в Німеччині опубліковано патент на „пояс вірности" в нових часах, а то дня 16. марта 1903 р. під ч. 204.598, серія 30".

Аж тепер треба зложити ґратуляції епископови і „Провидінню". Кращого редактора для католицької, побожної ґазети вони дійсно не могли знайти!!

Стефан Дембіцький
з Ню Йорку.

ЯК СВЯТКУЮ ПАМЯТЬ ФРАНКА В КРАЮ.

Громадянин Яків Тарас з Ню Йорку переслав нам письмо від свого брата з краю, з якого подаємо те місце, де говориться про свято в память Франка:

„Дня 18 липня був я в Сокалі на великій параді, або обході в память великого українського поета Івана Франка. Ще як я жию і як Сокаль Сокалем, не бачив ні я ні місто такого здвигу народа. Було яких 500 кінних січовиків а щонайменше 10.000 піших. Прийшли люде зі всіх сіл повіту. Всі йшли з таблицями, на яких було виписане, що то за село, та з прапорами.

Коло Народного Дому відправилася панахида за Франка, а потім були промови, а приґравала музика оо. Василіян з Жовкви. Пізнійше пішли всі походом, навперід кіннота, а потім в парах по чотири. А як піхота і кіннота вишнурувалися, то так було як зі Солимова до Лісок. Йшли через місто, коло залізниці, через Забуже, а коло моста над Бугом були промови і вправи Січовиків і Січовичок.

У Вас в Америці то десь певно нарід также святкує, та Вам легше то приходить як нам під боком польських жандармів.

ОМИНАЙМО СКЕБІВСТВО.

До нашої редакції зайшов гром. Павло Любянецький з Менвіл, Р. Ай., і подає, що в їх місцевости ткачі страйкують та просив повідомити отсею дорогою наших робітників, щоби не далися намовити ріжним аґентам та не йшли шукати в Менвіл роботи, бо в той спосіб можуть наразитися на великі неприємности з боку страйкарів. А до того ніякий чесний робітник не повинен бути скебом.

ТЕМНА БУДЕННА ХРОНІКА.

У селі Мошани, біля Ляшок невідомі вбили господаря Мих. Щепанюка. — У поїзді між Львовом і Городком залізничий робітник Ґурняк пробив ножем лице свого товариша Мацка з Мшани доліш., з яким грав у карти. — На торгах у Лодзі кружляє чимало фальшивих банкнотів. Біля Пйотркова поліція найшла цілу фабрику фальшивих грошей. — У селі Лани, біля Щирця, арештували господаря Михайла Гнатишака, підозрілого у вбивстві свого сусіда Теодора Явного ще в 1921 р. Справа цікава тим, що про вбивство знало чимало людей у селі аж до жандармерії включно, але всі про це мовчали. Місцевий комендант постерунку Чуховський був імовірно підкуплений.

CONTROL OF UKRAINIAN CHURCH GIVEN TO DISSENTING MEMBERS

Court Decree Dissolves Restraining Order, Places Woonsocket Property in Hands of "Strikers"—Bishop's Jurisdiction Questioned

The dispute over the ownership and control of St. Michael's Ukrainian Greek Catholic Church, which has been raging for several months and which has induced rioting, the desertion of the church services by nearly all of the parishioners, and the pelting of Rev. Hlib Werchowsky with eggs, was settled yesterday by a decision of Judge Herbert L. Carpenter in Superior Court at Providence, giving control of the church property to the corporation which built the church, and allowing the pastor 30 days in which to vacate the rectory.

The case, which has occupied the attention of the court every day for more than a week, was in the equity session. A petition for a preliminary injuction, restraining the defendants from interfering in any manner with the occupancy of the church property and the conduct of services, was brought by the bishop, Rev. Constantine Bohachewsky and others against Basil Kosak and others, and another petition was brought by the St. Michael's Ukrainian Greek Catholic Church Corporation against the bishop, asking that the prelate be restrained from interfering with the full and unhampered control of the church property by the corporation, and that the bishop be enjoined from making any unfounded claims to control of the church property.

Previous to this hearing, a temporary restraining order was obtained by the bishop against the striking parishioners, and yesterday Judge Carpenter denied the injunction and ordered dissolution of the restraining order. On the second petition he awarded control of the church property to the corporation.

"Entitled to Enjoy Its Use"

Everet L. Walling of Walling & Walling, representing the "strikers," contended that the people who contributed $53,500 for erection of the building were entitled to enjoy its use as they saw fit without interference from a bishop who, he contended, had no more claim to jurisdiction over them than any one of six bishops.

Rev. Hlib Werchowsky, testifying yesterday afternoon, told of a meeting held last Sunday in July at which he said an "alleged" priest officiated and from which he was excluded. The following Sunday, he declared, he found the chalice and vestments had been removed and the bell rope tied so that he was unable to use bells in connection with a mass which he celebrated. A group of women, numbering about 20, told him that he ought not to say mass because he was Russian, and after a discussion he walked out and about a dozen eggs were thrown at him, about four striking him, according to his testimony.

Another witness placed on the stand by Mr. Gurran told of having received a rope, which was introduced as evidence. The rope was eminently fitted for use as a hanging instrument. Other witnesses told of pickets being placed about the building and keeping prospective worshippers away from services conducted by Fr. Werchowsky.

Grills Former Pastor

Mr. Walling in cross-examination sought to establish the fact that Rev. Humphrey Kowalsky, a former pastor, who was attended every session of the hearing, sought to have three members of the "strikers" faction discharged from their employment at the Woonsocket Rubber Company's plant.

Fr. Kowalsky was reluctant to admit that he knew Harry Marlor or the general manager of the plant, but admitted that he had called at home of the agent. "What did you talk about that night that you went over there?" asked Mr. Walling. "That is my private affair that I talked about that night. It isn't necessary for you to know," parried the witness as Mr. Curran attempted to rescue him by an objection. Mr. Walling then asked if the purpose of the visit was not to obtain discharge of three officers of the church corporation, but the court ruled the question out on Mr. Curran's objection.

Mr. Walling argued that the people started a formation of the church as an association and founded a church with no affiliation with any outside church. Having bought some property on West School street, Woonsocket, he said, a group of priests superior in mentality, education and training sought to take bit by bit under compulsion ignorant people who had no conception of the effects of their acts on the property for wich they had contributed $53,500.

Changed Records

He reviewed testimony of witnesses who declared that they had changed records because the priest told them to add to the records, thinking that it was all right for them to do so when their spiritual leader told them it was.

"No bishop in any Catholic church claims to own any part of a church," declared Mr. Curran, explaining that their interest is only that of a trustee, whose duty it is to see that the property be used for the purposes for which it is intended.

Judge Carpenter said there was no controversy about ownership being vested in the corporation, and that the testimony showed that the congregation had guarded themselves as best it could against the bishop gaining control of the property, while on the other hand the bishop and priests were just as anxious to get control.

The controversy arose when parishioners, who declare they are Ukrainians, objected to appointment of Rev. Hlib Werchowsky as their pastor, who admitted yesterday on the witness stand that he does not speak the Ukrainian language. He testified in French, with Mayor Soucy of Woonsocket acting as interpreter.

Bishop Made Trustee

Mr. Curran introduced a charter and by-laws to prove that the corporation had formed a board of trustees, one of whom was to be the bishop of the Ukrainian Greek Catholic Church in the United States. One clause of the by-laws gives the bishop or his successors in office the sole right to appoint, remove or suspend the pastor, although allowing the congragation to ask appointment or removal.

Mr. Curran sought to prove that these by-laws were adopted and that Rev. Peter Poniatishin, then bishop of the church, was elected presindent and a member of the board of trustees, at a meeting held June 3, 1923, when the name of the church was changed from St. Michael's Ruthenian Greek Catholic Church of Woonsocket to St. Michael's Ukrainian Greek Catholic Church of Woonsocket.

A witness, who testified that he was secretary at the time the meeting was held, declared that he had added aditional data to the recors when told to do so by a priest, although he claimed that the only business of the meeting was the change of name. Other witnesses corroborated in part, this story, although Mr. Curran produced some evidence to dispute the claim.

("The Woonsocket Call," August 27, 1926.)

З ПОЛЬСЬКОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО РУХУ.

„Соколи" і „Мацеж Школьна".

Від хвилини своєї самостійности Поляки зеднали свої три сокільські орґанізації в один союз з шести дільницями. Крім цього утворили у Франції в 1923 р. окрему дільницю і мають самостійні сокільські орґанізації в Америці, у Чехословаччині та Німеччині, що піддержують контакт з краєм. Дня 1-го січня 1926 р. ця орґанізація мала 60,000 членів і 20,000 шкільної молоді, а 30,000 дітей крім цього користало з сокільських установ. У р. 1925. постійно вправляло 12,000 мущин, 4,000 жінок і 20,000 молоді. Власних будівель мали „Соколи" 120, 120 власних майданів і 300 арендованих.

А тепер погляньмо на другу їх орґанізацію „Мацеж Школьну" у Чехословаччині. Майже в кожнім чеськім селі, де є гурток Поляків, є така орґанізація. Всіх їх є там 73. Вони ведуть 16 читалень, 60 бібліотек з 14,-186 томами книжок, з яких минулого року користало 3,644 читачів. За цей час дали ці гуртки 77 відчитів, мали 23 зборів і віч, а 47 аматорських театрів дало 156 вистав і влаштувало 124 прогульок. Гуртки „Мацежи" утримують власним коштом: одну реальну ґімназію в Орловій з 412 учениками, 7 виділових шкіл (815 учн.), 10 народніх шкіл (677 учн.), 20 захистів (833 дітей), 2 бурси (173 дітей). Доходи їх 3,816,000 ч. кор., витрати 3,764,428. Майно „Мацежи" 5,865,600 кор. Усіх членів цього товариства в Чехословаччині є 6,166.

Прирівняйте ці цифри з нашими і зробіть висновки.

НА ПОМІЧ СТРАЙКУЮЧИМ В ПАСЕЙКУ, Н. ДЖ.

PERTH AMBOY, N. J.

Тов. Запорожська Січ, від. 155 У. Н. Союза, прислало для страйкуючих ткачів в Пасейку $16.45 з допискою, що се добровільні жертви, зібрані між членами на зазив, поміщений свого часу в орґані.

Д. Федчишин, секр.

З українського життя в Америці.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ.

Свято Франка.

Дня 14. серпня ц. р. відбулося в Трентоні свято Франка, влаштоване Комітетом з представників місцевих товариств.

О годині 8. вечером отворив свято прегарною святочною промовою д. І. Бородайкевич. Такі промови доводиться чути дуже рідко. Д. Бородайкевич, як приятель Франка, найкраще знає його життя. Промовець звернувся до портрету Франка, а авдотирія віддала честь через повстання. Мішаний хор під проводом о. М. Костецького відспівав до глубини душі зворушаючу пісню „Ми жертвою в бою нерівнім лягли", а панна Скоропад, студентка з Гайскул, віддеклямувала Франка „Не забудь".

Відчит про Франка виголосив В. Гасій. Вязанку українських пісень відспівав прекрасно хор школярів української православної церкви.

„Каменярі" віддеклямував по мистецьки д. Ревага.

По хорі впорядчик оголошує виступ пані Троїцької з Ню Йорку. Шановна артистка співає сольо. По проспіванню „Соловейка" зривається гураґан оплесків, котрі тревають кілька хвиль. Відтак проспівала вона ще дві пісні і то так чудово та мельодійно, що прямо прикувала до себе всіх гостей, на сали не чути нічого, крім одного ритмічного аплявзу. Артистка дякує за рожі і аплявз, але вони не вмовкають. Проспівала пані Троїцька ще одну пісню, а відтак хор мішаний відспівав ще дві пісні! Ой летіла горлиця і Далека ти, а близька нам. Д. Костирка віддеклямував „Народе мій замучений", сольо на скрипці в супроводі пяна віддіграв Стефан Ревага, а його гра вийшла знаменито. П. Стадник віддеклямував „Невольника" з відданостю та чуттєм.

Артист з Ню Йорку д. Прус відспівав сольо, а відтак пані Троїцька з пяністкою та д. Прусом відспівали дует. Голоси були так злиті гармонійно, що мовби не люди співали, а соловії. Тут вже шановна авдиторія не щадила оплесків.

„Цехмайстра віддеклямував п. Лапець дуже добре, бо він і до цего майстер, а в „Цехмайстрові" Франко дуже влучно схарактеризував наш многострадальний народ, як він оцінює своїх великих людей.

Пісню „На що мені карі очи" М. Скоропад відспівала знаменито, одержавши китицю квітів. Панна Каленецька відспівала дуже гарно „Ой мамо, мамо" сольо, за що оден козак вручив їй букет. Пані Троїцька ворожила їм гарну будучність, колиб ці панночки хотіли над собою попрацювати та піти до школи співу.

На закінчення виголосив палку й порну глибокого змісту промову п. Стадник, дякуючи о. Костецькому за так гарне вишколення хору та всім, хто помагав чимнебудь для збогачення свята нашого ґенія Франка. Хор відспівав „Не пора" і „Ще не вмерла Україна".

Гості, одушевлені та бадьорі, пізною порою розійшлись домів.

Ось так трентонські Українці святкували память поета Франка. Концерт готувався серед страшної горячки, але мимо цего хористи приходили на проби, бо вони свідомі цего, що Франко більше терпів для них і тому хори випали на причуд гарно. Голоси хлопців і дівчат вироблені, чисті і мельодійні, за що належиться щира подяка о. Костецькому, що не жалував труду.

Настрій свята учасників весь час був піднесений, а при тім сердечний. Мило було дивитися на це тісне зеднання, де націонали та радикали, православні та католики, де кождий почувався рівним і свобідним. Затерлися станові й партійні ріжниці, всі були скуті віщим словом Поета в одну громаду.

Тому цей духовий пир, улаштований місцевими Українцями в честь найбільшого сина галицької землі І. Франка, ніколи не забудеться, бо цитати, висказані на святі, вийшли з уст ґенія. Його могучий голос чути скрізь, по курних хатах мужицьких, по варстатах реміснúцьких, по місцях недолі і сліз. Не даром отже ціла Україна спалахнула святим огнем любови до свого культурного вожда.

Гасій.

МІННЕАПОЛІС, МІНН.

Ради загальної справи, а не своєї — відповідаю.

Др. Назарук при помочи Йосифа Литвина розбалакався на добре в 95. числі „Америки" про мою скромну особу, а поприню всунув ще по свойому і редакторам „Свободи". Але не о мене тут ходить, ані про редакторів, але про той напрям, про ті кличі, які вийшли зі „Свободи", а які так немилі д-рови Назарукови.

Та перш усего п. др. Назарук, мусите приняти до відома, що кождий здоровудумаючий і чесний Українець (а не рутенець) цілковито одобряє той чесний напрям і ту чесну боротьбу за красшу долю українського народу, яку веде „Свобода", бо хоча „Свобода" є орґаном асекураційної інституції, то вона мимо того має право і святий обовязок не лише заниматись запомогами і обезпечуванням своїх членів добрами матеріяльної натури, але як українська народна інституція мусить берегти і оборонювати всі інтереси своїх членів — моральні цінности включно. Життя людини і щастє її не зачинаєсь і не кінчиться на зелених! Стоялаб „Свобода" лише на сторожі економічних інтересів членів У. Н. Союза і толерувалаб прижмуреним оком „рутенство", якого речником являєтесь Ви і епископ, толерувалаб всякі конкордати, целібати та єдиновластє релігійне і політичне, то така українська інституція не гіднаб була носити українського імени.

Щодо редакторів „Свободи" то треба піднести, що ріжниця між др. Мишугою а др. Назаруком, як редакторами, є та, що др. Мишуга є прямолінійною людиною, яка в громадянській роботі має свій вироблений шлях, скажу, свою сталу програму і орієнтацію, а у Вас, п. др. Назарук, орієнтацій богато-забогато! Мені самому і богатьом Українцям (у більшій мірі членам У. Н. Союза), з котрими стрічаюсь, др. Мишуга своєю прямолінійностю, програмовостю, тактичностю і культурностю в боротьбі імпонує; а Ваші скоки, п. др. Назарук, то взад то вперед, то на ліво, то на право, мусять викликувати дивні почування і пожалування; Ви самі не бачите, що з Вас нині зробилось — шкода Вас!

В голосі „Америки" про мої спостереження простую таке:

1) Нікчемною видумкою є те, що „твердите", ненанчеб я діставав від громадян Міннеаполіс патронат на кінчення університетських студій у Відні, бо я взагалі ніякого патронату від нікого не одержував.

2) Малодушною видумкою є також і те твердження, що я по матері не Українець, бо моя мама є і була Українкою. Моя мама не вміє і не говорить ніякою іншою мовою як лише українською, не заховує ніяких інших звичаїв і обичаїв, як лише українські і т. п.

3) Нерозумною і діточою являєсь мені „критика Ваша" уступу в моїй дописі про большевиків, наколи Ви, др. Назарук, оперуєте аж такими „монархістичними теоріями" проти більшевиків, що вони роздають ліс і що мені дадуть 1 морґ. Критика того рода ґідна Вас, п. др. Назарук. Не даром то Ви „старий редактор". Я хочу вірити, що Ви у свойому „психічному розвою" дійдете до тої премудрости, що небіжка баба Варвара, котра в суперечці із сусідкою доказувала, що вона варта (таки-м варта) тебе поцілувати. Ви, п. др. Назарук, в пух і прах розібєте большевиків своїми теоріями про ліс і певно заведете на українських землях гетьманат з Павлом на чолі. Не дурно у Вас політичний „Отче нащ" вже зредаґований!

4) Щодо заведених надій деяких рутенців в Міннеаполіс, що я їх зведу в одно (пропущено „стадо"), то я признаю, що під тим оглядом „рутенці" заведуться. Нація українська діфференціюєсь і діфференціяція є ознакою життя й розвою і тому навіть не маю на думці творити з істнуючих ґруп у Міннеаполіс одного стада, але полишивши самому життю діфференціяцію, я поставив собі за завдання витворювати в умах тутешніх Українців моральні цінности, як розуміня загального добра українського народа, стремління до світла правди, хотіння своєї держави і т. п. Живучи серед тутешної громади, я старався приноровити до життя політичний релятивізм, що мені у великій мірі вдалось.

Більше не хочу розводитись над згаданою статею, бо шкода часу і не хочу робити забогато чести новому псевдонімови. Наприкінці додам на основі висказів богатьох членів відділу 385 У. Н. Союза, що гром. Литвин тій дописи невинуватий, бо він бідняга Богу духа винен. Я дивуюсь тільки др. Назарукови, що він з вола робить муху, а з мухи вола. Я „подивляю" імпонуючу статтю про розгром „Свободи", д-ра Мишуги, д-ра Клодницького, большевиків і всего того, що не римське, не рутенське, не гетьманське, не Назаруківське. П. Литвина жалую, що впав жертвою, а д-ру Назарукови не дивуюсь, бо йому ціла наша суспільність вже не дивується.

Др. Волод. Клодницький.

ЧОРТОПОЛОХ.

Образки з Радянщини.

В одному з останніх чисел харківських „Вістей" поміщено під повищим наголовком два доволі характеристичні для радянського села образки—дописи, які на цьому місці наводимо:

„Наскок".

Умови, що в них відбулись події в м. Емільчино на Коростенщині такі:

Сподіваючись на суботу, Герш Меерков, „всеройз" відвідавши лазню і помолившись в синагозі, почував себе надзвичайно добре. По-перше, минулого тижня Г. Мееркову підвезло — пощастило заробити на суботу. По-друге, саме через це його орли (так називав Меерков свою пару коненят), що давно вже вважали овес, як ласощі, одержували на цей раз повну його порцію. Троє хлопів в нових сорочечках поважно сиділи за столом, а Хана Сура (дружина Герша Меерова), в новій хустці на голові урочисто ставила на стіл миску начиняної густо заперцьованої риби. На обличчі у всіх було видко задоволення.

Герш Меерков широким рухом погладив свою борідку, що була схожа на борідку цапа, і взяв ніж, щоб порізати суботній колач, що лежав перед ним. Але в цей момент хтось постукав в двері. Герш Меерков повернув голову — стук повторився дуже настирливо.

В записці, що її приніс сторож райвику (районного викон. комітету) Митька Кривий, заступник голови райвику Кузьменко повідомляв гр. Меерква, що на містечко наступає банда, і для боротьби з бандитами йому, Меерковy, треба негайно передати в порядження райвику свої коні. Герш протер очі, міркуючи, що помилився. але слова на пожмяканому папері сигналізували лихо, наче труба Емільчанської вільної дружини про пожежу. Митька Кривий негайно подався на Меерквих конях.

Звістка про наскок банди розповсюднилась по містечку, як радіограма. Мешканці забули про суботу й почали поспішно укріпляти ворота. Всі віконниці позачинялись. Емільчане добре знали, що значить попасти до рук бандитів. У багатьох з них вже були на спині і нижче зарубцьовані сліди шомполів і нагаїв, що Емільчане вже одержали в свій час. Не одна родина згадувала дорогих небіжчиків, що були замучені бандитами.

Герш Меерков фірманував і був небоязкового десятка. Він вийшов на вулицю і, крадучись попід стінами, почав пробиратись вперед. На вулиці — ні душі. Гершу Меерову здавалось, що в самому повітрі відчувалась гроза. Він попрямував до будинку районної міліції. На ріжку він спіткав двох вершників, що їхали гальопом і мало не збили з ніг Меерква. Герш всеж встиг роздивитись, що це були начальник районної міліції Сухоруков і старший міліціонер Ткач. Йому здалось, що він не так почув, але слово „банда" було сказано голосно.

Ніч була жахлива. Ні в одному будинку не світилось, в той же час ніхто з дорослих не спав. Жах крови, жах смерти повис над беззахистним містечком.

Ранок. І разом зі світанком в душах людей почав зароджуватись сумнів — коли наскок, то де ж бандити, то чому вони не стріляють, чому не стріляє міліція — адже на дворі тихо, як в ночі на цвинтарі?

І також швидко, як чутка про наскок, розповсюднилось, що бандитів зовсім не було і що в дійсности події розгорнулись трохи інакше. А саме.

Сухоруков і Ткач зібрались „погулятись" до своєї знакомої в с. Рудня-Підлубецька. Проте, для подібних поїздок бідні міліцейські коні відважні міліціонери вважали незручним — вони пустили чутку, що на містечко наступає банда і поскакали „воювати". Заступника голови райвику Кузьменка це взяло за живе: йому теж було не від того, щоб покататися і, дійсно — вже коли воювати з бандитами, то він Кузьменко пише до с.-г. колєктиву, щоб прислали коні, посилаючись на „наскок". В колєктиві на той час коней не було і Кузьменко послав другу записку до Меерква.

Сонце вже стояло високо, і сміялося, разом з ним сміялись і Емільчане. Нічний жах забуто. Коли „начальство" трохи пожартувало з „уверенним" йому населенням — хіба це лихо? — аби дійсних бандитів не було.

Все гаразд, що кінчається гаразд.

Економія по американськи.

Кажуть, в Америці це — „пара пустяков". Стоїть собі будинок поверхів в дванайцять, або більше, де-небудь на Івнінг-Стріт, доки не набридне власникові. Помірхує він, потелефонує до транспортової контори, — дивись, будинок вже на колесах. На першому поверсі — друкарські машинки тріщать, немов кулемети Томсона, на другому — відома актриса „зірка Етуаль" дає інтерво, сидячи в ванні, на третьому — тренірований містер дає „лекцію" бокса і важкої атлетики, — а будинок — знай собі котиться на гумових колесах, доки не дойде до місця призначення.

Чудеса техніки в Америці, та й годі! Проте і ми не пасемо задніх. А коли понапружимось то й переганим можемо. Ось, примірно, Баранівський райвик на Волині — вирішив ще торік спорудити в селі Дубровці медичну амбуляторію, Буджет райвику відомо — невеликий, — треба якось викручуватись. А в кількох верстах од Дубровки в селі Свинобич, стояв будинок кол. поміщика. Будинок добротний, господарський. І райвик вирішив... ви гадаете відкрити в ньому амбуляторію? — нічого подібного, — перевезти його до Дубровки.

В Америці, звичайно, перевезлиб його ввесь, цілком, а у нас — довелось частинами. Правда, до справи взялися з охотою. Розбирали так енергійно, що частину матеріялів поламали на місці, а частину візники розтягли по дорозі. Решту кой як дотягли до Дубрівки. Але тут, як гріх, — грошей не хватило. Все, що звезли, навалили до одної купи і лежить воно безпритульним під відкритим небом, продовжуючи руйнуватися.

А райвик — райвик, виявляється перехазувався. Округа, бачите, відмовила відпустити кошти так, що будівлі не вийде...

Видко, пересувати будинки по американськи куди краще. А то можеж зовсім не пересувати? Ось помешкання кол. фабрики цукорків „Прогрес" попало до ряду таких безпритульних, що у відношенні до них взагалі зайвим вважається будь-який поступовий рух. Фабрика ця міститься у нас в Харкові на Катеринославській вулиці і належала колись Цувоєнпромгоспу. Але за ввесь час свого „господарювання" ЦВПГ ні разу не намагався її відремонтувати, хоть вже тоді дах фабрики вітверто протікав при найменшому дощі.

Через хронічну дефіцитність Цувоенпромгосп ліквідовано. Фабрика перейшла до ХВМГ'а (Харківський Відділ місцевої Промисловости). Проте, як читається в якомусь романсі — „те же звуки, тот же свет", — за два роки ніхто не поцікавився глянути, що робиться на фабриці, в якому вона стані перебуває. А між тим стан цей надзвичайно гіркий: дах тече так, що вже пошкоджена стеля в багатьох місцях, гниють бальки, обсипається штукатурка і сама стеля загрожує впасти. Через дірки в дахові і стелі під час дощу вода проходить всередину, на долівці утворюються калюжі, долівка гние. Звичайно, негаразд перевозити будинки за такою, во всякому разі, не американською системою, як робив Баранівський райвик, але ні мало не краще дати поступово руйнуватися цілому фабричному помешканню. В Америці, мабуть, до цього не допустили-б. А у нас?

В. Шарин.

„МОЛОЧНА КУРАЦІЯ"

Коло Горлиць в Зах. Галичині трапилася цими днями незвичайно комічна подія, хоча, що правда, з не дуже приємним для геройки епільогом.

Одна мазурка, молода та обемиста газдиня, мати 2-місячної дитини продала була на ярмарку в Горлицях дві корови, за які дістала 700 зол. Дотепер нічого надзвичайно. Продавши корови, заховала гроші за пазуху та пішла з дитиною на руках покріпитись після доброго інтересу до недалекого шиночку. Тут приступив до неї солідно одітий добродій і висказав таку просьбу:

Він є польським урядовцем і дуже хоруе. Лікар записав йому як одинокий лік, що його може вилічити (тут показав якусь рецепту) жіноче свіже молоко. Він дасть 50 зол., коли газдиня згодиться його накормити.

Предложення було оригінальне, але умова тупість польського селянина відома. Мазурка повірила та забагла заробити 50 зол. Пішли осторонь. Недужий „урядовець" здорово підкормився і при тій нагоді помандрували припадково гроші з пазухи селянки до його недужої кишені. Підкормившись, заплатив милосердній газдині 50 зол. і пропав, як камінь у воді.

За хвилю очунялась газдиня, але було за пізно. Гроші пропали, а в цілих Горлицях повно сміху з наівности тупоумної та хапчивої мазурки.

КАРІЄРА ЗЕМЛЯКА?

Якби не пригода з румунською поліцією, ніхто не знав би, що Юрій Осадчук, селянський син зпід Заліщик, що виїхав багато літ тому до Америки, здобув там велику карієру. Осадчук хлопцем виїхав до якогось кревняка в Америці та там мусів сам заробляти на хліб: чистив обуву на вулиці, був помічником кухована та грубником на кораблі. Попавши до якогось готелю, звернув на себе увагу одного промисловця хистом до різьби: у вільних хвилинах з липів з хліба фігурки. Промисловець відав Осадчука в науку до якогось нюйорського різбара. Осадчук скінчив академію і одержав диплом. Ставши багатим, забажав відвідати свого брата на Буковині. Приїхавши туди з пропуском, не заявив себе на поліції і тому його арештували за перехід кордону, але хутко випустили. Про всю цю історію оповідає „Век Нови". Якщо вона правдива, то ті, що цікавляться нашим мистецтвом, повинні би перевірити, наскільки Ю. Осадчук є справді талановитим різбарем і де його твори.

Др. Володимир Клодницький.

УКРАЇНА З 1918 Р. В АВСТРІЙСЬКІМ ОСВІТЛЕННЮ

(2)

Де конституційно-демократична партія може висловити світогляд, не боячись німецької військової сили, то вона дає ясний і недвозначний вислів свого щойно описаного настрою, що сталося перед кількома днями на конгресі в Москві, де одноголосно ухвалено: 1. берестейський мир правно не існує і 2. Росія держить з антантою. Конгрес тоїже партії з України в Києві представляє той сам образ. На Україні держить конституційно-демократична партія сильний однострійний фронт з російською. Київський конгрес виразно заявив, що він лише з тактичних заглядів не хотів виносити ніяких постанов про зовнішньо-політичні питання. Наколиб він був їх виніс, то вони булиб односгідні з московським. Після висловів членів київського конгресу не належить його перебігу приблизно так розуміти, немовби на Україні партія була готова до яких небудь уступок. Зовсім не. Партія уважає сучасне положення за переходовий епізод. Росія буде відновлена і зміститься на всіх за ганьбу, їй нанесену.

Належить піднести, що всі російські партії в Росії і на Україні мають ту саму орієнтацію в питаннях зовнішньої політики, на що російські патріоти покладають свої надії, що одначе нас і не менше наших союзників повинно накликати до як найбільшої осторожности при розвязці східньо-европейських квестій і інтересів нашого самозбереження.

З огляду на такі безсумнівні настрої цілого російського народа являється небезпечна робота деяких німецьких кореспондентів, які думають, що зможуть німецьким категоріям поняти російську владу, а при тому підчас своїх інформаційних поїздок на Україну падуть жертвою російської хитрости та злоби, пожалування гідним нерозумінням, що може звести на манівці публичну опінію середньої Европи, а в дальших наслідках також правлячі круги.

Дивним є, що на Україні від упадку Центральної Ради спиняється український рух, за те російський свобідно розвивається. Українські круги всі напрямків пояснюють це так, що центральні держави, властиво Німеччина, хоче з Києва реставрувати Росію. Є одначе правдоподібне, що центральні держави не усвідомляють собі далекосяглости цеї російської агітації. У всякому разі запримічується збір російських націоналістів на Україні за піддержкою російської преси, яка на велике диво тішиться більшою свободою зі сторони цензури, як українська. Цю обставину використовує зручно російська преса для розбурхання російських шовіністичних інстинктів. Невідомою рукою розліплено було в Києві в ночи картки з лаконічними словами: „Спасайте родину". На стовпах і рогах вулиць — добре діляюче средство на вдержання чуйности російського національного шовінізму. Рівнож загадочно зникають в Києві поодинокі німецькі жовніри, які найдено замордованими. Російські часописи в Києві зазвиваються російських офіцирів спішити на Донщину в ціли скріплення формуючих добровольчих загонів, не без успіху. Це рівнож уважають Українці за свідоме пособлювання російської реставрації Німцями.

Гетьман і його міністри підчеркують виразно, що вони стоять на плятформі самостійности української державности окремо від Росії. Офіцири з окруження гетьмана стоять офіціяльно на українській державній службі, що до національности є вони Росіянами і не роблять з цього ніякої таємниці. Рівнож офіцири, в першій мірі штабові офіцири, яких в Києві принято на українську державну службу, та вишколюється їх, щоби вони опісля організували українську армію. Між ними є много заводових старшин. Більшість всіх тих старшин не почуває себе українськими горожанами, які в даному случаю малиб воювати за Україну против когобто не було, з чистого військового обовязку. Цілком не так, це є без куска хліба оставші російські старшини, які як довго большевики находяться у кермі, шукають на Україні прожитку, щоби як мога скорше служити Росії. Ці офіцири збираються залюбки в російських націоналістичних клюбах, особливо в тих, які належать до так званих чорносотенних кругів, отже скрайно реакційних, національно екстензивних кругів. Наш довіренник мав нагоду обсервувати зібрання 17 таких „українських" старшин підчас розмови, якої зміст полягав в тому, щоб виказати, що „нема, як також і не сміє бути ані українського народу, ані української держави. Українці є такими самими зрадниками супроти Росії, як большевики та селяне". „Я ненавиджу робітників і селян з глибини душі", сказав один, „разом вони зрадили вітчину". Другий: „Я маю новий плащ, його одягну з того дня, коли заспівають Боже царя храні". „Ми ще будемо мати нагоду решту свойого життя пожертвувати за нашу вітчину", говорив третій. „Большевикам не здамся, вони нас знизили до звірів; радше я служу тепер тимчасово свойому братові, доки не буде мене вітчина потребувати, а вона небавом буде мене потребувати". І так говорили ці люде зовсім отверто більше як три години з певним російським темпераментом і великим огірченням. Іронією є сподіватися, щоби такі російські патріоти хотіли зорганізувати українську армію до евентуальної боротьби проти небольшевицької Росії.

Уряд хоче бути сильним. Свої реформи почав він обсаджуванням важних постів в міністерствах та инших урядових установах Росіянами, замісць Українцями. Це пояснюється браком фахово образованих українських сил, що одначе не відповідає завсігди фактам. У всякому разі дає много до думання обсада важних урядничих місць бувшими російськими урядовцями в новому українському державному організмі. З одної сторони урядники бувшого російського правительства не відповіли свойому завданню ні в Росії, а тим менше на Україні. Цілковитий розпад цілого російського урядничого апарату виставляє зле свідоцтво що до здібности цих урядовців. Більше відповіли свойому завданні урядовці, наставлені попередними українськими урядами, які аж до приходу большевиків на Україну все таки задержали релятивний порядок на Україні посеред російського хаосу.

Правдою є, що правительство Центральної Ради в свойому складі зі соціялістичних міністрів в найріжнороднійших комбінаціях уважало при обсаді урядових місць не на фахове образовання кандидатів, лише більше на соціялістичне переконання. Так прийшли до важних урядів люде, які до цього не мали ані образовання, ані досвіду. Це ставало чим раз гірше, чим більше Центральна Рада запускалася в конкуренцію з большевиками що до політичного і соціяльного радикалізму. В той спосіб представляють міністерства сумний образ. Мається враження, що у всіх міністерствах сидять виключно концептові практиканти, або студенти.

(Конець буде).